

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนก วงษ์ตระหง่าน. การเมืองในระบอบประชาธิปไตย. (ฉบับปรับปรุง) กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- กระมล ทองธรรมชาติ. การเมืองคืออะไร. วารสารสังคมศาสตร์. (กรกฎาคม 2515) : 122.
- จรรยา สุภาพ. สิทธิการเมืองและเศรษฐกิจเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2532.
- จิราภรณ์ เจริญเดช, บรรณาธิการ. วัยเด็กคนดัง. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2532.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. การเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2523.
- _____. ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, 2519.
- _____. ปัญหาการพัฒนาทางการเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.
- _____. วิลาศสิทธิการเมือง ส.033. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2519.
- คุชฎี อังสุเมธางกูร. เจ้าคุณราชวรมุนี ผู้เขียนพุทธธรรม. วารสารธรรมศาสตร์. 11 (ธันวาคม 2525) : 64-73.
- พนันท์ อนุรัตน์. แผน 8 : การรุกคืบของกระบวนทัศน์ใหม่. ผู้จัดการรายวัน (14 มีนาคม 2538) : 9.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. การศึกษาประวัติความคิดของไทย. วารสารธรรมศาสตร์ 11 (ธันวาคม 2525) : 42-48.
- บุญเลิศ เขียวเต็ม และ ประสิทธิ์ ไซยชมพู. พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) : พระคัมภีร์เป็นกัลยาณมิตรของชาวพุทธ (2). เนชั่นสุดสัปดาห์ 3 (6) (ธันวาคม 2537- มกราคม

2538) : 76-78.

ประยูร ปรุฑโต, พระธรรมปิฎก. ข้อคิดชีวิตทวนกระแส. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2537.

———. คนไทยกับป่า. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2537.

———. จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร (พุทธศาสนากับการพัฒนามนุษย์). พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2536.

———. ชีวิตที่สมบูรณ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2537.

———. พิธีกรรมใครว่าไม่สำคัญ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2537.

———. พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2536.

———. รู้จักพระพุทธรูปศาสนา ถึงเวลาชำระล้างหรือยัง. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2537.

———. สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข. ฐานสัปดาหวิจารณ์ 1(2) (ธันวาคม 2537-มกราคม 2538) : 21-24.

———. สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2538.

———. สัมภาษณ์, 22 มีนาคม 2538.

———. สัมภาษณ์, 29 มีนาคม 2538.

———. สัมภาษณ์, 7 เมษายน 2538.

———. สืบสวนวัฒนธรรมไทยบนฐานแห่งการศึกษาที่แท้จริง. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2537.

———. ล้อมวลชนกับการสร้างสรรค์สังคม. ใน มุมมองสองปราชญ์, 1-31.

กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2537. (เอกสารเผยแพร่สมาคมนักข่าว แห่งประเทศไทย)

———. อุดมธรรมนำจิตสำนึกของสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2537.

———. เมืองไทยจะวิกฤติถ้าคนไทยมีศรัทธาวิกฤติ. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2537.

ประยูร ปรุทธิโต, พระราชวรมณี. ธรรมานุชีวิต : พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม. พิมพ์ครั้งที่

33. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2529.

———. พุทธธรรม. (ฉบับเดิมแก้ไขเพิ่มเติม). พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, 2529.

———. สถาบันสงฆ์กับสังคมปัจจุบัน. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2529.

———. สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง,

2527.

ประยูร ปรุทธิโต, พระเทพเทวี. กรณีสันตือโคก. ม.ป.ท., 2531.

———. การศึกษา : เครื่องมือพัฒนาที่ยังต้องพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร :

ม.ป.ท., 2536.

———. การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย. การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร

: ม.ป.ท., 2535.

———. ความรัก : จากวาเลนไทน์สู่ความเป็นไทย. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท.,

2536.

———. ความสำคัญของพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 3.

กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2532.

———. จากจิตวิทยาสู่จิตภาวนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2535.

———. ชีวิตกับการทำงาน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2531.

———. ชีวิตเพื่องาน งานนี้เพื่อธรรม. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2533. (สถาบัน

วิจัยโภชนาการ มหาวิทยาลัยมหิดล จัดพิมพ์เป็นธรรมบรรณาการ ในวโรกาสวันขึ้น
ปีใหม่ 2533).

———. ทางสายอิสรภาพของการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2534.

———. ทางออกของสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2531.

———. ทางออกจากระบบเศรษฐกิจที่ครอบงำสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร

: ม.ป.ท., 2532.

———. พรตลอคปีชีวิตคิตลอคไป. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2535.

———. พระกับปามีปัญหาอะไร. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2535.

- ประยุทธ์ ปยุตโต, พระเทพเทวี. พุทธธรรม. (ฉบับปรับปรุงและขยายความ). พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2532.
- . พุทธธรรมกับชีวิตในสังคมเทคโนโลยี. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคิมทอง, 2532.
- . พุทธบริษัทกับพระธรรมวินัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญา, 2532.
- . พุทธศาสนากับสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคิมทอง, 2532.
- . พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2535.
- . มหาวิทยาลัยกับงานวิจัยทางพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2534.
- . มองอเมริกามาแก้ปัญหาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคิมทอง, 2534.
- . มองให้ลึกนักให้ไกล : ข้อคิดจากเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2536.
- . ยิ่งก้าวถึงสุข ยิ่งไกลถึงธรรม. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2536.
- . รากฐานพุทธจริยศาสตร์สำหรับสังคมไทยร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคิมทอง, 2533.
- . ลักษณะแห่งพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2534.
- . วัฒนธรรมกับการพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2532.
- . วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญา, 2533.
- . ศาสนาและเยาวชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2532.
- . สถานการณ์พุทธศาสนา : พลิกทวนนะเป็นพัฒนา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2536.
- . สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทวดาธิ ปาฏิหาริย์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2536.

- . หลักการศึกษามหาวิทยาลัย. โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2531.
- . อารยธรรมไทย : ทางเลือกออกจากยุคพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ เทียนวรรณ, 2531.
- . เทคโนโลยีกับศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2531.
- . เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง, 2531.
- . แสงเงิน แสงทองของชีวิต. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2536.
- พระประยุทธ์ ปยุตฺโต : ชีวิตและงานบนทางสายธรรม. กรุงเทพมหานคร (3 พฤศจิกายน 2537) : 1-2.
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. การเมืองเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2524.
- . ความคิดทางการเมืองเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2529.
- "มติชน" เชิดชูพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) : บุคคลดีเด่นแห่งปี 2537. มติชน (31 ธันวาคม 2537) : 3.
- วันจักร พงษ์สมัครไทย. พระราชวรมณี - นักคิดเชิงพุทธธรรม. โครงการหนังสือเพื่อสังคม จังหวัดมหาสารคาม. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2527.
- วิชา สุจริตธนาภิรักษ์. ลักษณะเด่นของความคิดทางการเมืองของไทย : ข้อสังเกตเบื้องต้น รัฐศาสตร์ ฉบับพิเศษครบรอบ 12 ปี. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, 2530.
- วิสุทธิ โปธิแก่น. ประชาธิปไตย : แนวคิด และตัวแปรประเทศไทยในอุดมคติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สมบัติ จันทร์วงศ์ และชัยอนันต์ สมุทวณิช. ความคิดทางการเมืองและสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2524.
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. การพัฒนาตามแนวพุทธศาสนา : กรณีศึกษาพระสงฆ์นักพัฒนา. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2530

- _____ . พุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และสังคม. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- สมพงษ์ เกษมสิน. สิทธิการเมือง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2519.
- สมพร เทพสิทธิ์า. เป้าหมายของการพัฒนาคน. สยามรัฐ (13 มีนาคม 2538) : 6.
- ส. ศิวรักษ์. ศาสนากับสังคมไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ, 2525.
- สุวรรณ สถาอานันท์. มนุษย์กับวันพรุ่งนี้. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2533.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. แนะนำพุทธธรรม. วารสารธรรมศาสตร์ 11 (ธันวาคม 2525) : 60-63
- เสน่ห์ จามริก. พัฒนาการลัทธิมนุษยชนในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., 2531.
- เสาวรส วัฒนเกียรติ. นานากรรมอันแตกต่าง-หลากหลาย : ถก "แผนพัฒนาฉบับที่ 8" อนาคตต้องพัฒนา"คน" มติชน (9 มีนาคม 2538) : 29-32
- อรศรี งามวิทย์พงษ์, บรรณาธิการ. ภารกิจของชาวพุทธรุ่นใหม่ในสถานการณ์ปัจจุบัน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2530.
- _____ . สนทนาธรรมกับนักคิดชาวพุทธที่สวนโมกข์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2530.
- อุกฤษฏ์ แพนธ์น้อย. กำเนิดลัทธิเสรีนิยมประชาธิปไตยสมัยใหม่. ใน เอกสารการสอบชุดวิชาปรัชญาการเมือง. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2534.
- เอ็ม เจ. อาร์มอน. ความคิดทางการเมืองจากเพลโตจนถึงปัจจุบัน. แปลโดย เสน่ห์ จามริก. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2510.

ภาษาอังกฤษ

Aristotle. The Politics. translated with notes by Ernest Barker.

New York : Oxford University Press, 1962.

Crick, B. In Defence of Politics. Harmondsworth, Middlesex : Penguin Book, 1964.

Easton, D. A Framework for Political Analysis. Englewood cliffs, N.J : Prentice-Hall, Inc, 1965.

———. The Political - System. New York S.w., 1971.

Encyclopedia of the Social Sciences. Canada : The Macmillan, 1950.

Lasswell, H.D. and Kaplan, A. Power and Society. New Haven : Yale University Press, 1960.

Lasswell, H.D. Politics : Who Gets What, When and How. New York : McTraw. Hill Company, 1963.

Meehan, E.J. Contemporary Political Thought : A Critical Study Homewood, Illinois : The Dorsey Press, 1967.

Strauss, L. What is Political Philosophy' and other Studies. Westport, Connecticut : Greenwood Press, 1973.

Werber, M. Political as a Vocation. in from Max Weber, edited by H.N. Gert and C. Wright Mill. New York : Oxford University Press, 1946.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ประวัติ พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)^๑

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) อายุ 57 ปี พรรษา 35 นามเดิมว่า ประยุทธ์ อารยางกูร เกิดเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2481 ที่ตลาดในอำเภอศรีประจันต์ จ.สุพรรณบุรี บิดามารดาเป็นลูกครึ่งเชื้อสายไทย-จีน บิดาชื่อน้ำราญ มารดาชื่อชุนกิ ท่านเป็นบุตรคนที่ 6 ในจำนวนพี่น้อง 9 คน (เสียชีวิตแต่ยังเยาว์ 1 คน) บิดาของท่านย้ายถิ่นฐานจากตำบลโรงหีบ มาเริ่มชีวิตครอบครัวที่ตลาดศรีประจันต์ เมื่อประมาณ 66 ปีก่อน

ทัศนคติและนิสัยของโยมบิดา มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของลูก ๆ อย่างสำคัญ ประการหนึ่ง เมื่อทุกคนเติบโตขึ้น นั่นคือ ทัศนะของบิดาที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาอย่างมาก จนถึงกับส่งลูกเข้ามาเรียนต่อที่กรุงเทพฯ เป็นบ้านแรกในตลาดศรีประจันต์ ทั้ง ๆ ที่ชาวบ้านในแถบนั้นเมื่อ 40-50 ปีก่อน มีความเห็นว่า การส่งลูกไปเรียนกรุงเทพฯ เป็นความสิ้นเปลือง ดังนั้นฐานะทางบ้านท่านในวัยเด็กบางระยะจึงค่อนข้างฝืดเคือง อันเนื่องมาจากการส่งลูกมาศึกษาต่อที่กรุงเทพฯ แต่กระนั้นลูกชายทุกคนและลูกสาวคนเล็ก ก็ยังได้เข้ามาเรียนต่อในเมืองหลวง ค.ช. ประยุทธ์ เองก็เช่นกัน เมื่อเรียนจบชั้นประถม 4 จากโรงเรียนประชาบาลไกล่บ้าน ชื่อชัยศรีประชาราษฎร์แล้ว ได้เดินทางมาเรียนต่อชั้นมัธยมที่โรงเรียนมัธยมวัดปทุมคงคา โดยได้รับทุนเรียนดีจากกระทรวงศึกษาธิการ เป็นปัจจัยส่งเสริมให้เข้ามาเรียนต่อด้วยอีกทางหนึ่ง

^๑ จีราภรณ์ เจริญเดช (บรรณาธิการ), วัยเด็กคนดัง (กรุงเทพฯ: 2532),

ชีวิตในวัยเด็กของพระธรรมปิฎก มีหลายสิ่งหลายอย่างที่ช่วยอธิบายให้เราเข้าใจถึงคุณลักษณะแห่งความเป็นนักคิด นักการศึกษาของท่าน ตลอดถึงความสุขุมและศิลาจารวัตรอันงดงามของท่านในปัจจุบันได้

"ตอนเป็นเด็ก อาตมาเป็นเด็กเรียบร้อย ครูรักหรือไม่ก็รักมาก ส่วนใหญ่จะสนิทสนมกับน้อง ๆ มากกว่าพี่หรือเพื่อนรุ่นเดียวกัน สมัยก่อนอาตมาเป็นนักเรียนชานเมือง ชอบไปหาพี่น้อง ๆ และเพื่อนเล่นในกลุ่มที่ว่านี่ฟังเสมอ"

การวิ่งเล่นชุกชอนแบบเด็กชายทั่วไปนั้นมันน้อย ส่วนใหญ่แล้วการเล่นในวัยเด็ก จะเป็นการเล่นแบบที่ต้องใช้ความคิด หรือเล่นกันแบบผู้ใหญ่

"บางทีก็เล่นสมมุติสถานที่เป็นธนาคาร เป็นตลาด มีคนซื้อคนขาย โดยไปหาของมาทำเป็นเงินตรา บางทีเอาน้ำมาผสมสีทำเป็นของสำหรับขาย จำได้ว่าตอนเด็ก ๆ นั้น ชอบไปเล่นกันบนบ้านชั้น 2 ที่เรียกว่าเล่าเต็ง วิ่งกันโครมคราม ๆ ที่ชอบเล่นมากอีกอย่าง คือ เล่นเรื่องในประวัติศาสตร์ เล่นเป็นตัวละครคนนั้นคนนี่ที่เรารู้จัก โดยอาตมาเป็นคนนำเสนอดีเรื่องขึ้น และสมมุติตัวให้คนนั้นคนนี้เป็นตัวละครตัวนั้นตัวนี้ เช่น อาตมาเองเคยเล่นเป็นขงเบ้งในเรื่องสามก๊ก บางทีก็เล่นเป็นอาจารย์สอนหนังสือให้น้อง ๆ และเด็กรุ่นน้อง

พอโตขึ้นมาอีก ก็หันมาเล่นพวกเครื่องจักรกล เครื่องยนต์และไฟฟ้า คือ ชอบประดิษฐ์คิดค้นทำอะไรที่มันแปลก ๆ ความเปลี่ยนแปลงอย่างหนึ่งในช่วงนี้ คือ เปลี่ยนจากเล่นในหมู่ มาเป็นการเล่นกับการทดลองคนเดียว ที่เป็นอย่างนี้ อาจเนื่องจากไม่พบคนที่มีความสนใจอย่างเดียวกัน"

จากวัยเล่นมาสู่วัยเรียน ท่านก็สามารถผลิตผลงานกับการเรียนได้ไม่น้อย เพราะท่านเป็นเด็กที่ชอบอ่านหนังสือและเรียนหนังสือเก่ง หนังสือประเภทหนึ่งที่ชอบอ่าน แม้จะไม่ได้อ่านมาก ตั้งแต่เป็นเด็กจนบรรพชา คือ หนังสือชีวประวัติ บุคคลสำคัญที่ชื่นชอบในวัยเริ่มต้นคือ สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งมาจากอิทธิพลของครูและความที่สุพรรณบุรีเป็นดินแดนแห่งการกระทำยุทธหัตถี และนักประดิษฐ์ที่ชื่อ โทมัส เอดิสัน เป็นอีกบุคคลที่ชื่นชอบไม่น้อย เพราะเป็นนักประดิษฐ์คิดค้นอุปกรณ์ไฟฟ้า ซึ่งสอดคล้องกับความชอบของ ค.ช. ประยุทธ์

สำหรับความใฝ่ฝันตั้งใจในวัยเด็กว่าเมื่อเติบโตขึ้นอยากจะเป็นอะไรนั้น ท่านเล่าว่า "จำไม่ได้แล้ว เพราะตอนนั้นเด็กมากจริง ๆ แต่จำได้อยู่ตอนหนึ่ง อาจจะ 3-4 ขวบ เพราะมีการล้อกันในหมู่พี่ ๆ น้อง ๆ คือคล้าย ๆ กับโยมจะถามลูกว่าใครอยากเป็นอะไร

เมื่อโตขึ้น พี่คนนั้นบอกอยากเป็นหมอ คนนี้บอกอยากเป็นทหาร รู้สึกว่า เขาจะล้อกันว่า อาตมาอยากเป็นพระสังฆราช (หัวเราะ) ก็จำไม่ได้แน่ ว่าอะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้ถูกล้อ หรือ อาจจะทำเอง ก็จำไม่ได้แน่เหมือนกัน"

แม้รายละเอียดหลายอย่างในวัยเด็กอาจจะลืมเลือนไปบ้างแล้ว แต่สิ่งหนึ่งซึ่งยังอยู่ในความทรงจำอย่างแม่นยำ เพราะเป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ นั่นคือ ความเจ็บป่วย ประเภทสามวันคี่วันไข้

"โยมเล่าให้ฟังว่า อาตมาเป็นคนไข้โรคมามาก ป่วยหนักและป่วยเรื่อย ตั้งแต่เกิดมาทีเดียว แม้แต่ในอายุขวบปีแรกก็แทบจะไม่รอด ต่อมาก็ต้องไปหาหมออยู่เป็นประจำ สมัยนั้นเขว่ากันว่า อาตมาเป็นโรคหัวใจรั่ว จำได้ตอนหนึ่งว่าป่วยมาก ผู้ใหญ่เอาตัวพาดบ่าไปหาหมอที่สุโขศาลา ตอนนั้นรู้สึกจะยังเล็กมาก ๆ โรคที่เป็นประจำตัวเลขตอนเด็ก ๆ คือ โรคท้องเสีย"

หากไม่ใช่เป็นเพราะปัญหาความอ่อนแอทางร่างกายในวัยเยาว์นี้ ปัจจุบันก็อาจจะไม่มีพระธรรมปิฎก เพราะปัญหาสุขภาพนั่นเอง ที่เป็นสาเหตุเริ่มต้นของการเบนเข็มชีวิต มาสู่การบรรพชาเป็นสามเณร ตอนอายุได้ 12 ปี เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม 2494 ที่วัดบ้านกว้าง โดยมีพระครูเมธีธรรมสาร เป็นพระอุปัชฌาย์

แม้จะเริ่มต้นชีวิตภายใต้ร่มบวรพระพุทธศาสนา ด้วยความรู้สึกแบบเด็ก ๆ แต่ก็เพลินกับชีวิตแบบใหม่ วินัยอย่างใหม่ เพราะมีใจที่มุ่งมั่นจะเรียนให้สำเร็จ ความคิดทั้งหลายจึงไปอยู่ที่การจะเรียนอย่างไรให้ผ่านจากชั้นนั้นสู่ขั้นนี้ให้ได้ หลังจากบรรพชาแล้ว สามเณรประยุทธ์เริ่มเรียนนักธรรมในปีนั้น จนกระทั่งสอบได้นักธรรมตรีเมื่อสิ้นปี 2494 นั้นเอง ในปี 2495 หรือปีต่อมา พระอุปัชฌาย์ก็นำมาฝากกับ ท่านเจ้าคุณพระวิกรมมุนี เจ้าอาวาสวัดปราสาททอง ซึ่งเป็นเจ้าคณะจังหวัด เพื่อให้เรียนบาลี ต่อมาโยมบิดาคิดว่า ควรจะให้เข้าศึกษาต่อที่กรุงเทพฯ ดังนั้น ในปี 2496 ท่านจึงนำสามเณรบุตรชายไปฝากถวายให้อยู่กับท่านเจ้าคุณพระธรรมดิลก ซึ่งต่อมาเป็นสมเด็จพระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริ) ที่วัดโพธิ์ ซึ่งสมัยบิดาเป็นเด็กเคยอยู่อาศัยที่นี่ และสมเด็จพระสังฆราชทรงคุ้นเคยดี แต่เนื่องจากว่าช่วงที่ไปนั้น เลยวิสาขบูชาไปแล้ว ตามกฎของวัดกำหนดมิให้รับพระเณรเข้าอยู่ใหม่ ดังนั้น จึงต้องรอไปปีหน้า บิดาจึงนำสามเณรประยุทธ์มาฝากกับท่านเจ้าคุณพระศีลขันธาโศภิต เจ้าอาวาสวัดพระนิเรนทร์ ซึ่งเป็นวัดที่เณรเคยอยู่อาศัย เมื่อครั้งเรียนชั้นมัธยมฯ ที่ปทุมคงคา และสอบได้นักธรรมโทและนักธรรมเอกในปีถัดกันมา ส่วนการศึกษาด้านเปรียญธรรมหรือทางบาลีนั้น เมื่อ

สอบได้ ป.ศ.4 แล้ว ก็เข้าเรียนต่อที่มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัยด้วยในปี 2499 หลังจากที่เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ตั้งกล่าวแล้ว เวลาที่จะไปเรียนบาลีก็มีน้อยมาก ดังนั้น ตั้งแต่ ป.ศ.5 เป็นต้นมา สามเณรประยุทธ์จึงเรียนบาลีด้วยตนเองจนจบ ป.ศ.9 แม้ที่มหาจุฬาก็ยังต้องเรียนด้วยตนเองมาก โดยท่านแล้วว่า

"สภาพการเรียนขาดแคลนมาก เพราะมหาจุฬฯ ไม่มีทุน พระนิสิตต้องเรียนกันเอง โดยคุณแลกเปลี่ยนกันเอง บางที่ได้เรียนวันละเพียงชั่วโมง 2 ชั่วโมง วันที่จะได้เรียน 3 ชั่วโมงนั้นมีน้อยมาก" อย่างไรก็ตาม ท่านก็ศึกษาจนจบปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต เกียรตินิยม อันดับ 1 จากมหาจุฬฯ ในปี 2505 และสอบได้วิชาชุดครู พ.ม. เมื่อ พ.ศ.2506

ความสามารถในการศึกษาเล่าเรียน จนกระทั่งสามารถสอบเปรียญธรรม 9 ประโยคได้ ตั้งแต่ยังเป็นสามเณร ทำให้ท่านเป็นสามเณรที่มีเกียรติประวัติการศึกษาดีเด่น ด้วยเหตุนี้เอง สามเณรประยุทธ์ จึงได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุเคราะห์ให้เป็นนาคหลวง อุปสมบท ณ วัดพระศรีรัตนศาสดารามฯ โดยมีสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (กิตติโสภณมหาเถร) วัดเบญจมบพิตร ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ ได้นามฉายาว่า ปยุตโต ซึ่งแปลว่า ประกอบ หรือ ประยุกต์

จากเด็กชายอายุ 12 ปี สู่สามเณรเปรียญธรรม 9 ประโยคและนาคหลวงนี้ ชีวิตขณะเป็นสามเณร เป็นอีกช่วงเวลาหนึ่งในชีวิตวัยเยาว์ของพระธรรมปิฎก ที่น่าศึกษา เพื่อที่ว่ามีการเปลี่ยนแปลง หรือแตกต่างไปจากชีวิตสมัยเป็นเด็กชายธรรมดาคนหนึ่งอย่างไร และที่สำคัญ คือ ช่วงชีวิตดังกล่าว มีส่วนในการหล่อหลอมพระธรรมปิฎกในวันปัจจุบันอย่างไรบ้าง

เมื่อเข้าบวชเป็นสามเณรแล้ว สิ่งที่ยังไม่เคยเปลี่ยนแปลงเลย คือ นิสัยที่เป็นเด็กเรียบร้อยมาแต่เล็ก สามเณรประยุทธ์ ต่างจากเณรทั่วไปมาก คือ เคร่งครัด ส้ำรวม และระมัดระวังตัวมาก ซึ่งในช่วงต้นระว่างมากจนอึดอัดใจ

จากกลุ่มพี่น้องที่เคยเล่นสนุกด้วยกันในแบบต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว เมื่อบรรพชา กลุ่มเพื่อนก็แตกต่างกันไป ส่วนใหญ่จะเป็นเพื่อนที่เรียนหนังสือด้วยกัน ชีวิตที่ผ่านไปกับการศึกษานักธรรมและเปรียญธรรม ตลอดจนการศึกษาในมหาจุฬฯ ทำให้โอกาสที่จะเล่นอะไรต่าง ๆ เหมือนเด็กทั่วไปยังมีน้อยลงไปอีก อย่างไรก็ตาม สามเณรก็ยังหาความสนุกสนานให้กับตนเองได้ ด้วยงานอดิเรกแบบเดิม 2 อย่าง ซึ่งนอกจากให้ความเพลิดเพลินแล้ว ยังสร้างสติปัญญาให้เพิ่มพูนด้วยนั่นคือการทดลองเครื่องดนตรีไฟฟ้า และการอ่านหนังสือ การบวชเรียนทำ

ให้ได้่านหนังสือมากขึ้นอีก โดยเฉพาะหนังสือทางพุทธศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อการศึกษาทางธรรมของท่านอยู่มาก

"...เมื่ออยู่ที่วัดบ้านกร่าง พี่ชายมักจะเอาหนังสือต่าง ๆ มาให้อ่านอยู่บ่อย ๆ เช่น ได้ร่วมกาลาหาพิสตร์ กองทัพอธรรม ของ อ.สุชีพ ปุญญานุภาพ ชอบเล่นหลังนี้มาก คิดว่าตนเองได้รับอิทธิพลจากหนังสือของ อ.สุชีพ เหมือนกัน จนทำให้สนใจอยากรู้และชอบธรรมะขึ้นมา นอกจากนั้น พี่ชายสนใจงานของท่านพุทธทาส ก็นำมาให้อาตมาได้อ่านด้วย เล่มที่รู้สึกว่าจะต้องตั้งใจอ่านมาก คือ พลิกพระพุทธานุชาสนา"

ผลที่ได้จากการอ่านหนังสือนั้นมีมากมายหลายด้าน อย่างแรกสุด คือ การเก็บเกี่ยวความรู้ที่ได้นั้นมาใช้พัฒนาตนเอง หนังสือที่มีอิทธิพลสำคัญในแง่นี้ ส่วนหนึ่งคือประเภทพุทธภาษิต

"ตอนนั้นต้องเรียนและจำพุทธศาสนสุภาษิต อาตมารู้สึกชอบอ่าน หลายบทเมื่ออ่านแล้วชอบใจ ก็จำไว้เป็นคติชีวิต" ในบรรดาพุทธภาษิตที่ท่านชอบตั้งแต่ครั้งเป็นเณรนั้น บทที่ถูกต้องและติดใจเป็นพิเศษ คือ อดทานิ ทมยติ ปุเทติตา "หนักติช่อมฝึกตน" นอกจากนี้ก็มีคติประจำใจว่า ถ้าจะทำอะไร ก็ต้องทำให้สำเร็จและให้ดีที่สุด เมื่อพบภาษิตอะไรที่สอนทำนองนี้จึงชอบมาก ด้วยเหตุนี้กระมัง ผลงานการพูดและการเขียนของท่าน จึงได้รับการยอมรับตลอดมา ว่าประณีต ลุ่มลึก และมีแง่คิดที่เฉียบคมให้พุทธบริษัทเอาไปใคร่ครวญได้เสมอ

ผลที่ได้อีกอย่างหนึ่ง จากนิสัยที่ชื่นชอบอ่านหนังสือของท่าน นั่นคือ การเป็นประมวลความรู้จากหนังสือต่างๆ ที่อ่าน โดยเริ่มทำมาตั้งแต่อายุ 13 ปี ขณะเป็นสามเณรในพรรษาที่ 2

"อาตมาเป็นผู้ที่มีนิสัยชอบรวบรวม ประมวลและสรุปความรู้ต่าง ๆ คือ ชอบให้ความรู้มันมีครบถ้วนสมบูรณ์ อย่างนิตยสารทั่วไป ก็ชอบประเภทที่ประมวลเนื้อหาแน่น ๆ เช่น สัจคำสาร ของ อ.นิลวรรณ ปิ่นทอง หรือ ประชาธิปไตย ที่มีสารคดี การเมือง ประวัติศาสตร์ รู้สึกว่าชอบวารสารที่มีเนื้อหาจริง ๆ ไม่มีเรื่องเล่น ๆ ถ้าเจอเมื่อไรเป็นต้องอ่าน หรือไม่ก็ซื้อมาเก็บเอาไว้ เพราะฉะนั้นหนังสือประเภทพจนานุกรม สารานุกรมนี้ก็ชอบมาก และชอบมานานเหมือนกัน" ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้เกิดพจนานุกรมทางพุทธศาสนาหลายเล่ม จากการค้นคว้ารวบรวมของท่าน เช่น พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม และ ฉบับประมวลศัพท์ เป็นต้น

นอกจากหนังสือประเภทดังกล่าวแล้ว หนังสือภาษาอังกฤษก็เป็นอีกประเภทหนึ่งซึ่งโปรดปราน และสนใจอ่านมากในวัยเด็ก จนกระทั่งทำให้พระธรรมปิฎก เป็นพระภิกษุไทยที่มี

ความเชี่ยวชาญทางด้านภาษาอังกฤษมาก จนท่านมีส่วนในการเขียนหนังสือพุทธศาสนาออกเผยแพร่แก่ชาวต่างประเทศอยู่หลายเล่ม หรือเมื่อครั้งที่สมเด็จพระสันตะปาปา จอห์น ปอล ที่ 2 เข้าเฝ้าสมเด็จพระสังฆราช (วาสน์ วาสโน) ในขณะที่ท่านยังเป็นพระราชาคณะ ท่านก็ได้ทำหน้าที่เป็นล่ามทางการในการสนทนาธรรมระหว่างประมุขของ 2 ศาสนาจักรด้วย

แม้พระธรรมปิฎก จะเรียนมาตามระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ แต่สามารถกล่าวได้ว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความคิดแตกฉานออกไปจากระบบมาก คือ สามารถคิดต่อไปได้กว้างไกลกว่าสิ่งที่ท่านเองได้เรียนรู้มา ซึ่งผู้ที่เคยศึกษาร่วมมากับท่าน อาจจะคาดไปไม่ถึง เพราะพระธรรมปิฎกในสมัยเป็นสามเณรนั้น ไม่ใช่ให้นักซักถามหรือผู้ชอบถกเถียงความรู้กับครูอาจารย์หรือเพื่อนร่วมชั้นเลย หากท่านมักจะทำใจฟังอย่างเงิบ ๆ จะได้แย้งบ้างก็ด้วยวิธีการนุ่มนวลในบางครั้ง

ด้วยพื้นฐานดังกล่าวนี้เอง ที่ทำให้งานคิดงานเขียนของพระธรรมปิฎก มีลักษณะเด่นที่สุด ตรงที่สามารถเข้าใจแนวความคิดอื่น ๆ ที่มีใช้ของท่านเองได้อย่างชัดเจน ปรุโปร่ง ในขณะเดียวกัน ก็สามารถนำความคิดพระพุทธศาสนาของท่านมา เชื่อมต่อเข้ากับความคิดนั้น ได้อย่างวิเคราะห์วิจารณ์ ผลงานทางความคิดของท่าน จึงเป็นการนำพุทธศาสนาเข้ามาอธิบายปัญหาของมนุษย์และสังคมได้อย่างลึกซึ้ง

ความเป็นปราชญ์ของท่านนั้น เป็นที่ประจักษ์ชัดแก่คนทุกวงวิชาชีพ ท่านเป็นทรนยากรบุคคลอันทรงคุณค่า สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช ยังได้ทรงกล่าวว่า พระธรรมปิฎกนี้คือ "เพชรแท้" ของวงการพุทธศาสนา โดยเฉพาะความสามารถประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวิชาชีพต่าง ๆ ให้ไปสู่จุดที่เอื้อประโยชน์แก่ตนเองและสังคม ตรงตามจุดมุ่งหมายแห่งพุทธศาสนาด้วยความปราชญ์ดังกล่าว ท่านจึงได้รับยกย่องเชิดชูเกียรติจากสถาบันต่าง ๆ เป็นต้นว่า

¹ "มติชน" เชิดชู พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) บุคคลดีเด่นแห่งปี 2537.

ได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากสถาบันการศึกษา 7 สถาบัน ดังนี้²

- 1) ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2525
- 2) ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาปรัชญา) จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2529
- 3) ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาหลักสูตรและการสอน) จากมหาวิทยาลัยศิลปากร พ.ศ. 2530
- 4) ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (ศึกษาศาสตร์ - การสอน) จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2530
- 5) ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2531
- 6) ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาภาษาศาสตร์) จากมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2532
- 7) ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ (สาขาปรัชญาการศึกษา) จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พ.ศ. 2533

ได้รับพระราชทานโล่รางวัล "มหิตลวรานุสรณ์" พ.ศ. 2532

ได้รับรางวัลกิตติคุณสัมพันธ์ "สังข์เงิน" สาขาเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำปี 2533

ได้รับรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ ประจำปี 2537 จากยูเนสโก (Unesco Prize

For Peace Education)

² อ้างจากภาคผนวกท้ายเล่ม พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), ข้อคิดชีวิตทวนกระแส, พิมพ์ครั้งที่ 8, (กรุงเทพ : 2537).

สมณศักดิ์

- พ.ศ.2512 ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็น พระราชาคณะชั้นสามัญที่
พระศรีวิสุทธิโมลี
- พ.ศ.2516 ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระราชาคณะชั้นราชที่
พระราชวรมุนี
- พ.ศ.2530 ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระราชาคณะชั้นเทพที่
พระเทพเวที
- พ.ศ.2536 ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็น พระราชาคณะชั้นธรรมที่
พระธรรมปิฎก

งานด้านการบริหาร

- พ.ศ. 2507-2517 เป็นรองเลขาธิการมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. 2515-2519 เป็นเจ้าอาวาสวัดพระนิเรนทร์ วรจักร กรุงเทพ
- ปัจจุบัน เป็นเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ต.บางกระทิก อ.สามพราน
จ.นครปฐม

งานเผยแพร่พระธรรม

งานเผยแพร่พระพุทธศาสนาของพระธรรมปิฎกปรากฏในหลายลักษณะ ทั้งในด้านการสอน การบรรยาย การปาฐกถา การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการแสดงพระธรรมเทศนา ท่านได้รับอาราธนาไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ณ มหาวิทยาลัยชั้นนำในต่างประเทศหลายครั้ง อาทิ University Museum, University of Pennsylvania ใน พ.ศ.2515 Swarthmore College, Pennsylvania ใน พ.ศ.2519 และ Harvard University ใน พ.ศ.2524 และเป็นพระสงฆ์ไทยที่ได้รับการระบุนำอาราธนาแสดงปาฐกถาในที่ประชุมนานาชาติ ซึ่งจัดขึ้นภายในประเทศ ตามวาระสำคัญต่าง ๆ หลายครั้ง เช่น ปาฐกถาในการประชุม

The International Conference on Higher Education and the Promotion of Peace เรื่อง Buddhism and Peace ซึ่งจัดขึ้นที่โรงแรมเอเชีย กรุงเทพฯ เมื่อ 3 ธันวาคม 2529 บรรยายในการประชุม Buddhistic Knowledge Exchange Programme in Honour of His Majesty the King of Thailand เรื่อง Identity of Buddhism ซึ่งจัดโดยองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก (พสล.) เมื่อ 9 พฤษภาคม 2530 ปรากฏในการประชุม The Sixth Asian Work-shop on Child and Adolescent Development เรื่อง Influence of Western & Asian Thought on Human Culture Development เมื่อ 11 ธันวาคม 2533 ได้รับนิมนต์ให้จัดทำสารบรรยายสำคัญ เรื่อง A Buddhist Solution for the Twenty-first Century ในการประชุมสภาศาสนาโลก (Parliament of the World's Religions) ณ นครชิคาโก สหรัฐอเมริกา เมื่อ 4 กันยายน 2536

งานนิพนธ์ของพระธรรมปิฎก ในลักษณะตำรา เอกสารทางวิชาการ และหนังสือ อธิบายธรรมทั่ว ๆ ไป เป็นที่รู้จักแพร่หลายในวงวิชาการ มีจำนวนมากกว่า 158 เรื่อง เช่น พุทธธรรม พจนานุกรมพุทธศาสตร์ : ฉบับประมวลศัพท์ ธรรมานุชีวิต Foundations of Buddhist Social Ethics การศึกษาของคณะสงฆ์ : ปัญหาที่รอทางออก Thai Buddhism in the Buddhist World การศึกษาที่สาละวินฐานแห่งภูมิปัญญาไทย ทางสายอิสราภาพของการศึกษาไทย Buddhist Economics พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ พระธรรมปิฎกได้รับนิมนต์เป็นที่ปรึกษาของมหาวิทยาลัยมหิดล ในการสร้างพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์สำเร็จสมบูรณ์เป็นฉบับแรกของโลก ทำให้การศึกษาค้นคว้าหลักคำสอนของพระพุทธรศาสนาเป็นไปได้อย่างสะดวกรวดเร็ว และถูกต้องแม่นยำ

ความเป็นเลิศทางการสอน

¹ จากภาคผนวกของ พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต), จากจิตวิทยาสู่จิตภาวนา นิพนธ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพ : 2535), หน้า 95-101.

ในฐานะอาจารย์ผู้สอน พระธรรมปิฎก เป็นครูที่พระนิสิตศรัทธาและยกย่องอย่างสูง ความเป็นอัจฉริยะของท่านปรากฏชัดเจน โดยมีได้มีขอบเขตเฉพาะด้านสติปัญญาที่ปราดเปรื่อง สามารถมองปัญหาสังคมได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง และนำมาประยุกต์ในการอธิบายหลัก พุทธธรรมได้อย่างชัดเจน และน่าสนใจสำหรับคนรุ่นใหม่เท่านั้น แต่ความเป็นปราชญ์ที่มีความเป็น เลิศทางวิชาการสอนของท่านนั้น ได้รับการกล่าวยกย่องอย่างกว้างขวาง นับตั้งแต่ความเป็นผู้รู้ จริงและถ่ายทอดออกมาให้ปรากฏได้โดยกระบวนการความคิดที่แจ่มชัดเป็นระบบ มีความสอดคล้อง เชื่อมโยงตามขั้นตอนการสอนที่ดี การอุปมาอุปไมยด้วย ตัวอย่างที่ทันสมัยมากมายน่าสนใจ และ ที่สำคัญยิ่ง คือ ภาษาที่ท่านใช้นั้นงดงามถูกต้อง แจกแจงอธิบายถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมได้อย่าง กระฉ่างโดยเฉพาะศัพท์ธรรมะทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษนั้น เป็นที่ยอมรับกันว่าท่าน สามารถอธิบายแจกแจง ให้เข้าใจถึงรากฐานความเป็นมาได้อย่างดีเยี่ยม แสดงถึงความรอบรู้ อย่างหาที่เปรียบได้ยากยิ่ง

สำหรับผู้ที่ไม่มีโอกาสเป็นศิษย์ของท่านโดยตรง ความเป็นเลิศทางด้านการสอนของ ท่าน ปรากฏให้เห็นจากการบรรยาย การปาฐกถาและการเทศน์ ซึ่งท่านกระทำอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลาเท่าที่สุขภาพจะอำนวย โดยการเรียงลำดับข้อมูลของท่านมีความราบรื่น มีวิธีการ อธิบายแจกแจงเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องได้ครอบคลุมครบถ้วน การอ้างอิงต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึง การค้นคว้าอย่างถี่ถ้วน อย่างผู้ที่มีฉันทะทางการสอนอย่างแท้จริง และด้วยความเป็นเลิศด้าน การถ่ายทอดความรู้ดังกล่าว ท่านจึงได้รับอาราธนาให้เป็นตัวแทนของพระสงฆ์ไทย ในที่ประชุม นานาชาติหลายครั้ง

เมตตาธรรมอันเป็นคุณธรรมของผู้สอนนั้น เป็นลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งของ พระธรรมปิฎก การเข้าพบและสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับท่านนั้น เป็นไปด้วยความสะดวก ยิ่ง การอุทิศตนต่องานวิชาการของท่านพบเห็นได้ทั้งในแง่ของความเต็มใจอธิบาย ชี้แจงให้ ความรู้ การบอกแหล่งค้นคว้า การให้กำลังใจ ซึ่งเป็นคุณธรรมของครูผู้เป็นกัลยาณมิตร การอ่อนน้อมถ่อมตน พร้อมทั้งจะให้ความรู้และให้ความสนใจในตัวผู้เรียนหรือผู้เข้าพบปะ เป็น คุณลักษณะที่หาได้ยากยิ่งในนักวิชาการระดับสูง แต่ด้วยคุณลักษณะทั้งงดงามของความอ่อนน้อม ถ่อมตนนี้เอง เป็นลักษณะที่เสริมความเป็นเลิศในแง่ของการถ่ายทอดความรู้ของท่าน ช่วยให้ การถ่ายทอดความรู้ทุกครั้งของท่านเป็นกระแสที่ราบรื่นและเรียบง่าย ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าว สอดคล้องกับคุณลักษณะของครูในอุดมคติของไทย

งานรักษาพระธรรมวินัย

บทบาทที่ชัดเจนต่องานพระศาสนาอีกอย่างหนึ่ง ของพระธรรมปิฎก คือ งานรักษาพระธรรมวินัย ท่านได้พยายามสื่อสาร ชี้แจงให้พุทธบริษัทเกิดความเข้าใจ ตลอดจนการมีท่าทีที่ถูกต้องเมื่อเกิดกรณีกระทบกระเทือนต่อพระธรรมวินัย อันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา งานรักษาพระธรรมวินัยของท่านปรากฏทั้งในรูปของการพูดชี้แจง การให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชน และการเขียน ดังเช่น กรณีสันตือโคก เพื่อความเข้าใจปัญหาโพธิรักษ์ ฯลฯ ซึ่งเป็นกรณีของการพยายามเผยแพร่คำสอนที่ทำพระธรรมวินัยให้วิปริต และเป็นเหตุการณ์ที่สร้างความสะเทือนต่อพระพุทธศาสนาในสังคมไทยอย่างต่อเนื่องและลงรากลึกมาเป็นเวลานาน พระธรรมปิฎกได้ปฏิบัติให้ประจักษ์ว่า เมื่อมีปัญหาลักษณะดังกล่าว พระสงฆ์ควรเป็นหลักในการให้ความเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจนต่อพุทธบริษัท และงานรักษาพระธรรมวินัยเป็นหน้าที่ของพุทธบริษัท โดยเฉพาะคณะสงฆ์จะเป็นหลักนำทางด้านจิตใจและศรัทธาของประชาชนได้ ก็ต่อเมื่อมีการแก้ไขปัญหาร่วมกันกับกลุ่มพระภิกษุที่ทำให้พระธรรมวินัยวิปริต และกลุ่มที่ประพฤตินิสัยวิปริตผิดพระธรรมวินัย

พระธรรมปิฎกได้ชี้ประเด็นและหลักการสำคัญต่าง ๆ ที่จะแก้ไขปัญหายของคณะสงฆ์ไทยในระยะยาว เพื่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนาอันเป็นศาสนาประจำชาติ จุดหลักที่ควรใส่ใจก็คือ การเปลี่ยนแปลง น.ร.บ. ปกครองคณะสงฆ์ และการปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาของพระภิกษุสามเณร ให้ทรัพยากรบุคคลในส่วนนี้มีบทบาททั้งต่อตนเองและสังคมอย่างเป็นประโยชน์แท้จริง ท่านสร้างความเข้าใจและภาพที่ถูกต้องต่อสังคมว่า พระภิกษุสามเณรก็คือลูกชาวบ้าน ซึ่งบางส่วนก็มาบวชด้วยศรัทธา แต่จำนวนมากที่เฉยได้เข้ามาบวช เพราะเส้นทางดังกล่าวเป็นโอกาสตามประเพณีไทยที่จะช่วยให้ได้รับการศึกษาทำให้เกิดผลคือ คณะสงฆ์ได้ช่วยเกื้อกูลรัฐด้วยการบรรเทาปัญหาบุคคลที่ด้อยโอกาสทางการศึกษา โดยอาศัยประเพณีบวชดังกล่าว อันเป็นเรื่องที่ผู้มีความรับผิดชอบต่อสังคมไทยควรเข้าใจให้ถูกต้องพร้อมกันนั้นรัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องควรช่วยกันแก้ไขปัญหาร่วมมือกันทุกฝ่าย มิใช่มองข้ามหรือผลักความรับผิดชอบกันเป็นส่วน ๆ อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน การวิเคราะห์จับประเด็นปัญหาต่าง ๆ ของพระธรรมปิฎกมีลักษณะคมชัดลึกซึ้ง ประกอบด้วยข้อมูลที่เห็นเหตุผลรองรับเป็นฐานชัดเจน รวมทั้งวิธีการและท่าทีสื่อสารที่ปรากฏเป็นภาพพจน์ของการใช้ปัญญาที่ตรงตามแท้จริงตามวิถีแห่งพุทธ ทำให้บทบาทการักษาพระธรรมวินัยของพระธรรมปิฎก เป็นตัวแบบที่น่าศรัทธายิ่งของพุทธบริษัทในปัจจุบัน

ปฏิปทาที่เป็นธรรมคา

ปัจจุบัน ชีวิตที่อุทิศแด่พระพุทธศาสนาของพระธรรมปิฎก ยังมีความสงบเรียบร้อยง่าย เป็นสาระ ท่านเจ้าคุณพระธรรมปิฎกมีจริยวัตรที่อนุเคราะห์ให้พุทธศาสนิกชนในเมือง เกิดความเข้าใจอย่างถูกต้อง ถึงผลที่เกิดจากการปฏิบัติธรรม คือความสงบอันแท้จริงซึ่งไม่จำกัดโดยสภาพแวดล้อม เพราะไม่ไกลจากความสับสนวุ่นวายของกรุงเทพมหานคร ณ สำนักสงฆ์ญาณเวศกวัน เข้าครู่ทุกวัน บนถนนเส้นรอบนอกด้านหลังพุทธมณฑล ภาพพระภิกษุที่เดินเท้าเปล่า นำแถวออกบิณฑบาตด้วยอาการสงบสำรวม ท่วงทีที่ปรากฏชัดคือ ความอ่อนโยน มีเมตตา เป็นลักษณะตามธรรมชาติที่เป็นธรรมคาของพระธรรมปิฎกที่พุทธศาสนิกชนจะพบเห็นได้โดยสม่ำเสมอ ภัตตาหารที่ชาวบ้านหุงหามาทำบุญตักบาตรตามกำลังศรัทธาในยามเช้า ช่วยเกื้อกูลบำรุงชีวิตของพระภิกษุผู้เป็นนักปราชญ์ ซึ่งสร้างคุณประโยชน์อย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนา และต่อสังคมไทย ภารกิจเกี่ยวกับงานพระศาสนาในรูปแบบต่าง ๆ ของพระธรรมปิฎก เริ่มขึ้นตั้งแต่ยังารุงดำเนินติดต่อกันไปตลอดวัน กล่าวได้ว่าท่านทำงานพระศาสนาด้วยธรรมฉันทะ โดยเฉลี่ยวันละ 15 ชั่วโมง ติดต่อกันมาเป็นเวลาหลายปี งานทุกชิ้นที่ท่านทำจึงประกอบด้วยความประณีตยิ่ง แม้ว่าท่านจะมีอุปสรรคที่สำคัญ คือ ปัญหาด้านสุขภาพก็ตาม

คุณธรรมในหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา สะท้อนให้พุทธศาสนิกชนเห็นได้ชัดเจนจากวิถีชีวิตของพระธรรมปิฎก และจากผลงานทางปัญญาของท่าน ที่ได้สื่อต่อวงวิชาการพระพุทธศาสนา สำหรับพุทธศาสนิกชนที่มีโอกาสพบปะ และคุ้นเคยกับท่านศิลาจารวัตรและปฏิปทาที่ชัดเจนของพระธรรมปิฎก ถ้ายทอดให้พุทธศาสนิกชนประจักษ์ชัดถึงความสะอาด สว่าง สงบ อันเป็นกระแสชีวิตตามแนวไตรสิกขา และสิ่งทีกล่าวได้อย่างชัดเจนถึงพระธรรมปิฎก คือ ท่านมีความรู้ทางปริยัติที่คมชัด และถึงพร้อมด้วยการปฏิบัติอันก่อศรัทธาให้แก่พุทธศาสนิกชนที่ได้นับเห็น ปฏิปทาที่สงบ มีเมตตา และใช้ปัญญา เป็นปฏิปทาที่เป็นธรรมคาของพระธรรมปิฎก ซึ่งเป็นปฏิปทาแห่งเนื้อแท้ของธรรมะ เป็นปฏิปทาที่ช่วยเกื้อกูลความรู้ลึกर्मเห็นเลื่อมใสศรัทธาของพุทธศาสนิกชน ต่อสถาบันสงฆ์ในสังคมไทยปัจจุบัน ฉะนั้นความเกื้อกูลอันใดที่พุทธศาสนิกชนถวายต่อพระธรรมปิฎก จึงถือได้ว่าเป็นความเกื้อกูลที่สืบต่อเชื่อมโยงไปสู่การทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญงอกงามในสังคมไทยสืบต่อไป

ประวัติผู้เขียน

นายเชิงชาญ จงสมชัย เกิดวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ.2511 ที่อำเภอเมือง
จังหวัดกาฬสินธุ์ สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีรัฐศาสตรบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2533 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ.2535

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย